

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että kuntien ilmastosuunnitelmia tarkastellaan valtuustokausittain. On kuitenkin tärkeää, että myös ilmastosuunnitelmien päivitykseen on varattu riittävästi erillistä valtionavustusta.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että kuntien ilmastosuunnitelmien sisältövaatimukset ovat lähtökohtaisesti asianmukaisia. Kuitenkin kansallisesta ilmastopolitiikasta tulevat tavoitteet (esim. hiilineutraalius 2035 ja 60 % päästövähennys 2030 mennessä) voivat olla liian tiukkoja tavoitteita kunnille nykyisen kasvihuonekaasuinventaarion mukaisesti. Keski-Pohjanmaankin alueella on kuntia, joiden khk-päästöistä 60–80 % muodostuu maataloudesta. Maatalouden päästöt eivät kuitenkaan kuulu kuntien toimivallan piiriin, vaan niihin voidaan vaikuttaa lähinnä kansallisella ja EU:n yhteisellä maatalouspolitiikalla. Vasta lausunnoilla ollut maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma onkin hyvä esimerkki maatalouden ilmastotoimien oikeanlaisesta vauhdittamisesta.

Käytännössä siis niissä kunnissa, joissa maatalouden päästöjen osuus on suuri, ei ole mahdollista saavuttaa kansallista tavoitetta päästöjen vähentämisestä 60 %:lla vuoteen 2030 mennessä. EU:n fit for 55 paketista tuleva taakanjakosektorin päästöjen (joita kuntien hinku-laskennan mukaiset päästöt ovat) vähentäminen Suomessa 50 %:lla vuoteen 2030 mennessä tai hiilineutraaliuden saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä eivät kuitenkaan olisi mahdollisia tavoitteita huomioiden erilaiset joustot kuten maankäyttösektorin hiilinielut ja tuulivoimatuotannosta syntyvän päästökompensaation. Kuntien päästölaskentaa ja -seurantaa tulisikin kehittää tavalla, joka huomioi myös hiilensidonnan sekä uusiutuvan energian tuotannon entistä paremmin.

Keski-Pohjanmaan liitto haluaa kiinnittää huomiota kuntien erilaisiin elinkeinorakenteisiin ilmastosuunnitelmien laadintavelvoitteen osalta. Suomen ympäristökeskuksen selvityksessä kuntien

ilmastosuunnitelmista (2022) todetaan, että kunnan ilmastosuunnitelman tulisi kattaa kunnan alueelta syntyvät päästöt sekä toimet, joilla kuntaorganisaatio vähentää omasta toiminnastaan syntyviä päästöjä sekä sidosryhmien päästöjä niiltä osin, kun kunta pystyy niihin omilla päätöksillään vaikuttamaan. Myös hallituksen esityksessä ilmastolaiksi on päädytty kyseiseen vaihtoehtoon. Kun kunnan päätöksillä ei kuitenkaan ole mahdollista vähentää maatalouden päästöjä, jää epäselväksi, miten maatalouden päästöjä tulisi käsitellä osana kuntien ilmastosuunnitelmia.

Keski-Pohjanmaan liitto esittääkin, että joko maatalouden päästöt tulisi kokonaan jättää pois kuntien päästötaseesta tai vaihtoehtoisesti kuntien tulisi voida vapaammin valita itse omat ilmastotavoitteensa. Liian tiukat ilmastotavoitteet, joita kuntien ei ole mahdollista saavuttaa, eivät tue lain tavoitteita kuntien ilmastotyön edistämisestä ja vakiintumisesta, jos kunnissa koetaan, että asetetut velvoitteet eivät ole oikeasuhtaisia tai kohtele kuntia oikeudenmukaisesti huomioiden erilaiset todellisuudet, joissa suomalaiset elävät erilaisissa kunnissa ja erilaisilla alueilla. Vaihtoehtoisesti kuntien päästölaskentaa tulisi kehittää kulutusperustaisen päästölaskennan suuntaan, jolloin päästöt jakautuisivat kulutuksen, eivät tuotannon, perusteella. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla tuotetaan huomattavasti enemmän ruokaa suhteessa kulutukseen, mutta nykyiset päästölaskentamenetelmät eivät huomioi tätä.

Esityksestä jää myös epäselväksi, mikä on vertailuvuosi, johon kuntien päästötavoitteita tulisi peilata. Hinku-laskennan mukainen vertailuvuosi on 2007, kun taas SYKEN ylläpitämä kuntien päästötietokanta sisältää kuntien päästötiedot vuodesta 2005 alkaen. Kansallisessa ja EU ilmastopolitiikassa vertailuvuotena pidetään puolestaan vuoden 1990 päästöjä. Kuntien nykyisissä ilmastosuunnitelmissa vertailuvuosi on useimmiten 2005 tai 2007. Esityksessä olisikin hyvä täsmentää, mikä on kuntien päästövähennystavoitteiden yhteinen vertailuvuosi, jotta tavoitteet ovat yhdenmukaisia. Vuosi 1990 olisi tarkoituksenmukaisin, sillä sitä käytetään niin kansallisesti kuin EU:n tasolla, mutta kuntien päästötiedot tulisi tällöin tuottaa SYKEN toimesta myös tältä vertailuvuodelta.

Hiilinielujen ja sopeutumisen osalta on hyvä, että ne voidaan sisällyttää kuntien suunnitelmiin, mutta kuntien pitäisi pystyä itse määrittämään omat tavoitteensa näiden osalta riippumatta kansallisista tavoitteista. Kaikki työ lisäisten hiilinielujen aikaansaamiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi on tärkeää eikä tätä työtä tulisi ainakaan rajoittaa liian tiukoilla tavoitteilla.

Myös erillisen viestintäsuunnitelman tekeminen osana kunnan ilmastosuunnitelmaa ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista. Erillisen viestintäsuunnitelman tekeminen lähinnä tuottaa lisätyötä, mutta ei palvele pienempiä kuntia, joissa ei ole edes varsinaista viestintäyksikköä. Viestintäsuunnitelma voisi sisältyä kuntien suunnitelmiin, jos kunta katsoo sen tarpeelliseksi, mutta sitä ei tulisi pakottaa kaikille kunnille.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä esitettyä kunnan ilmastosuunnitelman seuranta osana kunnan toimintakertomusta. Erityisesti pienissä kunnissa on tärkeää, että seuranta voidaan toteuttaa osana olemassa olevia prosesseja.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Edelleen Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että ilmastosuunnitelman keskeiset tavoitteet sisällytetään myös kuntastrategiaan ja toimintakertomukseen.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että mahdollisuus ilmastosuunnitelmien laadintaan yhteistyössä muiden alueen kuntien kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Erityisesti pienten kuntien kannalta on tärkeää, että suunnitelma voidaan laatia yhteistyössä muiden kuntien kanssa, jolloin kuntien vähäiset taloudelliset ja henkilöstöresurssit eivät muodostu liian suureksi haasteeksi ilmastosuunnitelmien laadinnan kannalta. Keski-Pohjanmaan liitto katsookin, että pieniltä kunnilta ei tulisi vaatia kunnan omaa ilmastosuunnitelmaa mikäli perustellumpaa on laatia alueellinen, esimerkiksi maakunnan liiton johdolla toteutettu tai kuntien yhteistyössä tekemä suunnitelma. Tämän tulisi olla ensisijainen vaihtoehto. Halutessaan pienet kunnat voivat toki toteuttaa myös oman ilmastosuunnitelmansa.

Maakuntien liitoilla on merkittävä lainsäädännöstäkin tuleva rooli (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021, 17§) alueidensa luonnonvarojen kestävä käytön edistämässä sekä ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Täten maakuntien liitoilla tulee olla myös mahdollisuus koordinoida kuntien ilmastosuunnitelmien laadintaa ja hakea ilmastosuunnitelmiin tarkoitettua valtionavustusta kuntien puolesta.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto pitää muutoksenhakusääntelyä hyvänä ja katsoo, että maakuntien liitot ovat tarkoituksenmukainen toimija, joilla valitusoikeus valtion ilmastopoliittisiin suunnitelmiin tulisi olla.

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Keski-Pohjanmaan liitto pitää Suomen perustuslain (731/1999) 121 §:ssä suojattua kansanvaltaisuutta sekä sen perusteella johdettua kuntalain mukaista muutoksenhakusääntelyä tarkoituksenmukaisena. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin toteuttaa, että laajalainen muutoksenhakuoikeuden ylläpitäminen kunnallisvalituksena edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja hallinto-oikeuksiin tarpeettomien pitkien valitusaikojen vähentämiseksi. Esimerkiksi kuntien kaavoitushankkeet energiainvestointien, kuten tuulivoiman osalta viivästyvät nykyisellään merkittävästi hallinto-oikeuksien suuren työmäärän takia. Kuntien ilmastosuunnitelmista syntyvään kunnallisvalitusten käsittelyyn olisikin syytä varautua.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että kuntatalouteen kohdistuvia vaikutuksia korvataan kunnille rahoitusperiaatteen mukaisesti. On kuitenkin huolehdittava, että valtionavustusta on riittävästi tarjolla kaikille sitä tarvitseville kunnille myös valtuustokaudella 2025–2029, kun kaikkien kuntien ilmastosuunnitelmat tulevat päivitykseen.

Ilmastopäästöjen vähentämisellä on myös suoria vaikutuksia kuntatalouteen mm. energiainvestointien kautta. Vaikka tällaiset investoinnit lähtökohtaisesti maksavat itsensä takaisin elinkaarensa aikana, tulisi kuntien konkreettisia ilmastotoimia tukea myös enenevässä määrin. Investointiavustuksia mm. kevyen liikenteen edistämiseen, energiaremontteihin ja lämpölaitoksiin tulisi lisätä.

Esityksen mukaisen ilmastosuunnitelman laadinta ja seuranta vaatii myös uudenlaista osaamista kunnissa, minkä vuoksi hallituksen esityksessä mainittu opas ja esimerkkisuunnitelma ovat tarpeellisia työkaluja kuntien ilmastosuunnitelmien toteuttamiseksi. Näiden lisäksi kuntien työntekijöitä tulisi kouluttaa ilmastosuunnitelmien laadintaan ja seurantaan, missä maakuntaliitoilla voisi olla merkittävä rooli, jotta ilmastosuunnitelmat saadaan jalkautettua kaikkiin Suomen kuntiin.

Esityksen aikaansaamiin ympäristö- ja ilmastovaikutuksiin tulisi suhtautua myös varauksellisesti. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, suurin osa suomalaisista asuu jo nyt kunnassa, joka on asettanut ilmastotavoitteen. Käytännössä ilmastotavoite ja suunnitelma puuttuu pieniltä kunnilta, joiden vaikutus Suomen kokonaispäästöihin on pieni. Onkin kyseenalaista, kuinka suurta ilmastovaikutusta pakollisilla suunnitelmilla saadaan aikaan.

Muut huomiot

Keski-Pohjanmaan liitto pitää esitettyä ilmastolain päivitystä kuntien ilmastosuunnitelmista sekä muutoksenhakusääntelystä lähtökohtaisesti hyvänä, mutta edellä esitetyin varauksin. Tärkeää on, että kuntien erilaiset elinkeinorakenteet ja ominaispiirteet pystytään huomioimaan kuntien suunnitelmissa ja että kunnilta edellytetään sellaisia toimia, joihin kuntien on lähtökohtaisesti mahdollista vaikuttaa.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Puurula Juuso
Keski-Pohjanmaan liitto